

ZAKAZ DYSKRYMINACJI W SPORCIE W PRAWIE UNII EUROPEJSKIEJ

Renata Kopczyk

MONOGRAFIE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

ZAKAZ DYSKRYMINACJI W SPORCIE W PRAWIE UNII EUROPEJSKIEJ

Renata Kopczyk

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2013

Stan prawny na 1 stycznia 2013 r.

Wydawca
Dominika Leszczyńska

Redaktor prowadzący
Marzena Molatta

Łamanie
Wolters Kluwer Polska

Układ typograficzny
Marta Baranowska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska SA, 2013

ISBN 978-83-264-4159-2
ISSN 1897-4392

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska SA

Redakcja Książek
01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Rodzicom

Spis treści

Wykaz skrótów / 11

Słowo wstępne / 15

Wstęp / 19

Rozdział I

Sport i uczestnicy działalności sportowej – zakres uregulowań i charakter prawny / 25

1. Wprowadzenie / 25
2. Pojęcie sportu / 27
 - 2.1. Sport powszechny i jego stopniowe włączanie do dokumentów unijnych / 34
 - 2.2. Sport wyczynowy w prawie unijnym / 37
 - 2.2.1. Sport profesjonalny / 39
 - 2.2.2. Sport amatorski / 44
3. Europejski model sportu / 46
4. Status prawny uczestników działalności sportowej / 53
 - 4.1. Pozycja prawna sportowca / 53
 - 4.2. Pozycja prawna agenta sportowego, trenera, instruktora i sędziego / 59
 - 4.2.1. Agenci sportowi / 59
 - 4.2.2. Trenerzy, instruktorzy / 64
 - 4.2.3. Sędziowie / 70
5. Wnioski / 71

Rozdział II

Kompetencja Unii Europejskiej do działania w sporcie / 73

1. Wprowadzenie / 73
2. Kompetencje Unii Europejskiej / 75
 - 2.1. Rodzaje kompetencji Unii Europejskiej / 77

- 2.2. Zasady podziału kompetencji Unii Europejskiej / **81**
 - 2.2.1. Zasada kompetencji przyznanych / **82**
 - 2.2.2. Zasady wykonywania kompetencji Unii Europejskiej / **85**
- 3. Sport wobec swobód rynku wewnętrznego / **87**
 - 3.1. Zasady prawa pierwotnego odnoszące się do działalności sportowej / **88**
 - 3.2. Zasady prawa pierwotnego odnoszące się do federacji sportowych / **90**
 - 3.3. Swoboda przepływu pracowników a sport / **93**
 - 3.4. Swoboda świadczenia usług a sport / **98**
- 4. Sport wobec polityk unijnych / **99**
 - 4.1. Polityka konkurencji / **99**
 - 4.2. Polityka audiowizualna i sport / **103**
 - 4.3. Polityka w dziedzinie zdrowia publicznego / **104**
- 5. Wnioski / **106**

Rozdział III

Zakres stosowania zasady niedyskryminacji w Unii Europejskiej w sporcie / 109

- 1. Wprowadzenie / **109**
- 2. Podstawa prawna zakazu dyskryminacji / **111**
 - 2.1. Prawo pierwotne / **115**
 - 2.2. Prawo wtórne / **117**
- 3. Rodzaje dyskryminacji / **120**
 - 3.1. Dyskryminacja bezpośrednia / **120**
 - 3.2. Dyskryminacja pośrednia / **123**
- 4. Zakres podmiotowy i przedmiotowy zakazu dyskryminacji / **125**
 - 4.1. Zakres podmiotowy / **125**
 - 4.1.1. Obywatelstwo Unii Europejskiej / **126**
 - 4.1.2. Obywatelstwo państw trzecich / **127**
 - 4.2. Zakres przedmiotowy / **130**
- 5. Dopuszczalne ograniczenia w sporcie / **130**
- 6. Odmiennie traktowanie jako kontratyp dyskryminacji uczestników działalności sportowej / **135**
 - 6.1. Zasady traktatowe / **135**
 - 6.2. Obiektywne przyczyny uzasadnienia / **136**
 - 6.3. Zasada proporcjonalności / **137**

7. Wnioski / **140**

Rozdział IV

**Specyfika sportu a zakaz dyskryminacji w orzecznictwie
Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i dokumentach
Unii Europejskiej / 142**

1. Wprowadzenie / **142**
2. Specyficzny charakter sportu – pojęcie i zakres / **145**
3. Wpływ prawa Unii Europejskiej na zasady i formy uczestnictwa w zawodach sportowych w związku z zagadnieniem niedyskryminacji / **157**
 - 3.1. Zasady niepodlegające prawu Unii Europejskiej / **158**
 - 3.1.1. Drużyny narodowe / **159**
 - 3.1.2. Zasady selekcji do zawodów / **161**
 - 3.1.3. Okresy transferów / **163**
 - 3.1.4. Limit wieku / **164**
 - 3.2. Skutek dyskryminujący objęty prawem Unii Europejskiej / **167**
4. Wnioski / **170**

Zakończenie / **173**

Bibliografia / **177**

Orzecznictwo / **187**

Akty prawne i inne dokumenty / **193**

Wykaz skrótów

Akty prawne

Deklaracja Amsterdamska	Deklaracja nr 29 w sprawie sportu, załącznik do Traktatu Amsterdamskiego z 1997 r. (Dz. Urz. UE C 340 z 10.11.1997, s. 1)
Deklaracja Nicejska	Rada Europejska z Nicei z dnia 7–9 grudnia 2000 r., Załącznik IV
Karta	Europejska Karta Sportu, przyjęta przez Komitet Ministrów Rady Europy w dniu 24 września 1992 r. na 480 posiedzeniu Zastępców Ministrów, a następnie zmieniona w 2001 r.
Konwencja Antydopingowa	Konwencja Antydopingowa, sporządzona w Strasburgu dnia 16 listopada 1989 r. (Dz. U. z 2001 r. Nr 15, poz. 149 z późn. zm.)
Konwencja UNESCO	Międzynarodowa Konwencja o zwalczaniu dopingu w sporcie, sporządzona w Paryżu dnia 19 października 2005 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 142, poz. 999)
Konwencja w spra- wie przemocy	Europejska Konwencja w sprawie przemocy i ekscesów widzów w czasie imprez sportowych, a w szczególności meczów piłki nożnej, sporządzona w Strasburgu z dnia 19 sierpnia 1985 r. (Dz. U. z 1995 r. Nr 129, poz. 625)
KPP	Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. Urz. C 83 z 30.03.2010, s. 389)

rozporządzenie 1612/68	Rozporządzenie Rady (EWG) nr 1612/68 z dnia 15 października 1968 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty (Dz. Urz. WE L 257 z 19.10.1968, s. 2)
TEWG	Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą podpisany w Rzymie dnia 25 marca 1957 r. (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 z późn. zm.)
TFUE	Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej podpisany w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r. (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 83 z 30.03.2010, s. 47)
TL	Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską z dnia 13 grudnia 2007 r. (Dz. Urz. UE C 306 z 17.12.2007, s. 1)
TUE	Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 83 z 30.03.2010, s. 13; Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30)
TWE	Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 321E z 29.12.2006, s. 37)

Czasopisma i zbiory orzecznictwa

BAS	Studia Biura Analiz Sejmowych
CMLRev	Common Market Law Review
ECR	European Court Reports
EILR	Emoy International Law Review
EJLE	European Journal of Law and Economics
EL	Entertainment Law
ELJ	European Law Journal
ELRev	European Law Review

EPS	Europejski Przegląd Sądowy
ESLJ	Entertainment and Sports Law Journal
HLR	Harvard Law Review
HRLR	Human Rights Law Review
ICLQ	International and Comparative Law Quarterly
ISLJ	The International Sports Law Journal
ISLR	International Sports Law Review Pandektis
IRSS	International Review for the Sociology of Sport
JCMS	Journal of Common Market Studies
MLR	Modern Law Review
MSLRev	Marquette Sports Law Review
PiP	Państwo i Prawo
PPE	Przegląd Prawa Europejskiego
PS	Przegląd Sejmowy
PWPMEiP	Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego
RPE	Rivista di Politica Economica
SE	Studia Europejskie
SiS	Sport in Society
SLJ	Sports Lawyers Journal
SMIJ	Sport Management International Journal
SW	Sport Wyczynowy
Zb. Orz.	Zbiory Orzecznictwa Trybunału Europejskiego

Inne skróty

CAS	Trybunał Arbitrażowy do spraw Sportu (ang. Court of Arbitration for Sport)
EOG	Europejski Obszar Gospodarczy

ETPCz	Europejski Trybunał Praw Człowieka
FIBA	Międzynarodowa Federacja Koszykówki
FIFA	Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej
FIG	Międzynarodowa Federacja Gimnastyczna
FINA	Międzynarodowy Związek Pływacki
IAAF	Międzynarodowe Stowarzyszenie Federacji Lekkoatletycznych
IIHF	Międzynarodowa Federacja Hokeja na Lodzie
IO	Igrzyska Olimpijskie
KE	Komisja Europejska
KO	Karta Olimpijska
ME	Mistrzostwa Europy
MKOl	Międzynarodowy Komitet Olimpijski
MŚ	Mistrzostwa Świata
PE	Puchar Europy
PLK	Polska Liga Koszykówki
PŚ	Puchar Świata
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
UE	Unia Europejska
UEFA	Unia Europejskich Związków Piłkarskich
WE	Wspólnoty Europejskie
VANOC	Komitet organizacyjny Igrzysk Olimpijskich w Vancouver

Słowo wstępne

Zakaz dyskryminacji jest podstawową zasadą każdego porządku prawnego opartego na zasadach praworządności, wolności i poszanowania praw człowieka w skali krajowej i międzynarodowej. Systemowe gwarancje równości szans w dostępie do praw i wolności stanowią także podstawę funkcjonowania i trzon prawa Unii Europejskiej. Doniosłe znaczenie tych rozwiązań prawnych przyjętych w UE wyraża się nie tylko w bezpośrednim ich stosowaniu wobec wszystkich podmiotów prawa w państwach członkowskich, ale przede wszystkim – w pośrednim wpływie na całość norm prawnych obowiązujących w systemach krajowych państw członkowskich, począwszy od ich tworzenia przez ustawodawcę, aż do praktyki sądów i organów administracji krajowej.

Nie jest więc przesadą stwierdzenie, że prawidłowe funkcjonowanie każdego porządku prawnego zależy od właściwego rozumienia i stosowania zasady niedyskryminacji. Z tego powodu zakaz dyskryminacji jest zawsze problemem aktualnym. Nie jest też przesadą stwierdzenie, że całe prawo krajowe w państwach członkowskich pozostaje pod przemożnym wpływem zakazu dyskryminacji przyjętym w prawie UE, i to nie tylko w sytuacjach transgranicznych, ale także w sytuacjach czysto krajowych. Z tego powodu zakaz dyskryminacji w prawie UE pozostaje aktualny nie tylko dla samej Unii, ale staje się konstytutywnym elementem wielopoziomowej konstrukcji prawnej, z pełnym zaangażowaniem wewnętrznych porządków prawnych i z widocznym skutkiem we wszystkich dziedzinach życia społecznego w państwach członkowskich UE.

Tak nakreślony problem prawny stanowi punkt odniesienia i główne tło dla rozważań w przedstawionej monografii, których *meritum* stanowi sport – szczególny i swoisty obszar życia społecznego. Swoistość sportu wyraża się w odrębności organizacyjnej, funkcjonalnej

i prawnej wobec innych sfer aktywności człowieka, w tym wobec działalności gospodarczej. Zestawienie w tym opracowaniu sportu i gospodarki jako autonomicznych, ale konkurujących dziedzin prowokuje do podjęcia rozważań nad zakresem obowiązywania i stosowania w sporcie zasad prawa o charakterze ogólnym, w tym zakazu dyskryminacji, a w konsekwencji – o zgodność reguł antydyskryminacyjnych przyjętych w sporcie z ich następstwami natury ekonomicznej. Przykładem jest zbieżność i konfrontacja zasad wykonywania działalności sportowej z otoczeniem prawnym w obszarze swobód rynku wewnętrznego i polityki konkurencji, polityki społecznej, zdrowia publicznego, czy edukacji. We wszystkich tych obszarach sport jest źródłem osobnych, swoistych i zróżnicowanych problemów prawnych, chociażby takich jak: autonomia organizacji, klubów i federacji sportowych, zasady transferu sportowców, transmisji wydarzeń sportowych, walka z dopingiem, przeciwdziałanie nieuczciwym praktykom, czy zapobieganie przemocy i nietolerancji. Przedstawione opracowanie jest próbą odpowiedzi na wiele pytań, jak choćby, czy swoiste dla sportu problemy prawne mogą być rozwiązywane za pomocą zasad ogólnych prawa? Czy ogólny zakaz dyskryminacji może mieć zastosowanie także do reguł obowiązujących w sporcie? Na ile odrębność sportu jako dziedziny życia społecznego może uzasadniać wniosek o niezależność sportu i o odrębne pojmowanie prawnego zakazu dyskryminacji na użytek działalności sportowej?

Monografia autorstwa dr Renaty Kopczyk stanowi szeroką i bogato udokumentowaną analizę wskazanych powyżej zagadnień, dla których dyskryminacja w sporcie stanowi kryterium badawcze. Założenie, że zakaz dyskryminacji jest zawsze aktualny, znajduje w tej pracy mocne potwierdzenie, czego dowodem w prawie UE jest bogate orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości UE, wnikliwe opinie rzeczników generalnych oraz liczne komentarze w doktrynie prawa europejskiego i międzynarodowego. Należy także zauważyć, że włączenie sportu do prawa UE jest kwestią ważką dla społeczności międzynarodowej, czego dowodzi przyznanie Unii w Traktacie z Lizbony kompetencji do udzielania państwom członkowskim wsparcia w działaniach dotyczących sportu. Problem badawczy podjęty w tej pracy ma wreszcie doniosłe następstwa praktyczne, o czym świadczą powołane przykłady decyzji podejmowanych przez organizacje sportowe w indywidualnych sprawach. Dzięki kompleksowemu ujęciu – przez pryzmat obowiązujących przepisów, dorobku judykatury i doktryny oraz z odwołaniem do działań organi-

zacji sportowych – należy uznać, że wartość teoretyczna przedstawionego opracowania została wzmocniona walorami praktycznymi i poznawczymi.

Prezentowana monografia jest pierwszym w literaturze polskiej studium o sporcie w prawie UE, ujmowanym przez pryzmat zgodności z zasadą zakazu dyskryminacji. Należy więc wyrazić nadzieję, że spełni oczekiwania prawników – teoretyków i praktyków zajmujących się prawem Unii Europejskiej, a nadto wzbudzi zainteresowanie działaczy sportowych i wszystkich tych osób, które zawodowo związane są ze sportem.

*Dr hab. Dagmara Kornobis-Romanowska,
prof. nadzw. Uniwersytetu Wrocławskiego*

Wstęp

Postęp oraz zachodzące zmiany w sporcie i związany z tym proces komercjalizacji, mediatyzacji i profesjonalizacji sprawiły, że w dość krótkim czasie została wyodrębniona stosunkowo nowa gałąź prawa, jaką jest prawo sportowe. Nie ulega wątpliwości, że w dzisiejszym zglobalizowanym świecie czysto krajowe podejście do zagadnienia sportu nie odpowiada już otaczającej nas rzeczywistości. Immanentną cechą współczesnego sportu jest jego transgraniczność. Nadto na płaszczyźnie działalności sportowej zauważalna jest tendencja wzrostu liczby konfliktów i sporów sportowych poddawanych pod rozstrzygnięcia sądów międzynarodowych. Wynika to m.in. z relacji, jakie zachodzą pomiędzy podmiotami działającymi w tej sferze aktywności człowieka. Charakteryzują się one wysokim potencjałem konfliktowym, co związane jest bezpośrednio z monopolistyczną pozycją związków sportowych.

Tworzenie się coraz głębszych zależności pomiędzy podmiotami występującymi na unijnym rynku niewątpliwie przyczyniło się do rozwoju prawa sportowego i wpłynęło na konieczność zaangażowania się UE w kwestie sportu. Nie można bowiem zaprzeczyć, że sport w sposób znaczący wpływa na aktywność gospodarczą poszczególnych aktorów rynku unijnego. Sportowy porządek prawny, który wykształcił się w ramach UE, ukształtowany został w głównej mierze poprzez orzeczenia TSUE.

Przepisy dotyczące swobód wspólnego rynku, które stanowią o prawnej i ekonomicznej istocie sportu, tworzą obszar, który do tej pory wywarł największy wpływ na jego funkcjonowanie w UE. Regulacje unijne w sferze wolności rynkowych zabraniają jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na narodowość, a także przewidują zakaz przeszkód w korzystaniu z nich, z zastrzeżeniem ograniczeń i warunków wynikających z przepisów traktatowych. W prawie wspólnotowym sport nie

stanowił obszaru objętego procesem integracji, nie był także dziedziną bezpośrednich kompetencji Unii. Brak regulacji traktatowych Unii do działania w sektorze sportu zmienił Traktat z Lizbony, który wszedł w życie 1 grudnia 2009 r., realizując jednocześnie postulaty związane z zagwarantowaniem specyfiki sportu w jego społeczno-kulturalnym wymiarze. Problem ingerencji Unii w sferę sportu jest ważny i aktualny, co uwidaczniają reformy wprowadzone Traktatem Lizbońskim, poprzez ustanowienie kompetencji UE wspierających działania państw członkowskich oraz wyraźne łączenie działalności w sferze sportu z regulacjami dotyczącymi swobód wolnego rynku. Jednocześnie konieczne jest uwzględnienie specyfiki tego sektora, co wiąże się bezpośrednio z pogodzeniem racji *stricte* sportowych z ekonomicznymi implikacjami wykonywania aktywności sportowej.

Prezentowana praca analizuje unijne przepisy dotyczące zakazu dyskryminacji w sporcie. Jest to zagadnienie złożone i wielowątkowe. Stanowi element ogólnoeuropejskiej debaty na temat kształtu relacji pomiędzy sportem i prawem europejskim. Jest to pole, na którym ścierają się różnorodne koncepcje dotyczące wpływów unijnych na sferę sportu, a także zakresu tych wpływów. Problematyka ta wpisuje się również w ogólnoswiatową dyskusję dotyczącą próby znalezienia kompromisu pomiędzy regulacją sportu przez prawo powszechne oraz prawo stanowione w ramach organizacji sportowych.

Dynamika rozwoju sportu i jego wciąż rosnące znaczenie gospodarcze i społeczne stawiają przed Unią stare problemy, ale w nowej odsłonie. Spory prawne, z którymi obecnie mierzy się Trybunał, pokazują, że temat niedyskryminacji w sporcie jest aktualny, wciąż stwarzający wiele problemów natury prawnej i budzący niepewność. Celem opracowania jest scharakteryzowanie przepisów prawnych dotyczących zakazu dyskryminacji w sporcie, a także próba odpowiedzi na pytanie, czy ogólny charakter unijnych reguł antydyskryminacyjnych można bezpośrednio odnieść do sfery sportu, biorąc pod uwagę jego szczególnie charakter i mając świadomość niezwyklej specyfiki regulacji nim rządzących. Niniejsza praca stanowi próbę całościowego ujęcia zagadnienia zakazu dyskryminacji w sferze sportu w prawie Unii Europejskiej. Ma ona także wypełnić istniejącą lukę, jaką jest brak w polskim dorobku naukowym publikacji odwołującej się do przedmiotowej tematyki w sposób całościowy i wyczerpujący.

W opracowaniu posłużono się metodą dogmatyczno-prawną oraz przeprowadzono analizę praktyki stosowania prawa UE. Starano się

wykorzystać bogatą bazę źródłową odwołującą się do przedmiotowego zagadnienia. Materiał badawczy pracy stanowią regulacje obowiązujące na płaszczyźnie ustawodawstwa UE, a także liczne orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, który to – jako instytucja całkowicie niezależna i poza wszelkim wpływem i kontrolą państw członkowskich – swoim działaniem twórczo przyczynia się do kształtowania szczególnego systemu prawnego obowiązującego w Unii Europejskiej i stanowi o istocie zakazu dyskryminacji. Ponadto analiza prezentowanej problematyki nie byłaby możliwa bez uwzględnienia dokumentów instytucji unijnych oraz polskiego i zagranicznego dorobku naukowego odwołującego się do tematyki sportu w Unii Europejskiej.

Zasadnicza część pracy składa się z czterech rozdziałów. Rozdział pierwszy zatytułowany „Sport i uczestnicy działalności sportowej – zakres uregulowań i charakter prawny”, koncentruje się na rozważaniach dotyczących definicji sportu i umiejscowienia go w unijnych realiach prawnych. Obejmuje on także zagadnienie pozycji prawnej uczestników ruchu sportowego. Wskazany został w nim wielowymiarowy charakter sportu ze szczególnym uwzględnieniem korelacji pomiędzy sportem powszechnym i wyczynowym, a w ramach sportu wyczynowego między profesjonalnym i amatorskim. Problematyka ta ma zasadnicze znaczenie ze względu na możliwość wyłączenia zakresu zastosowania obowiązujących reguł prawnych względem działalności sportowej. Zawiera on także analizę struktur sportu. Badanie to prowadzone jest na tle rozważań niezależności organizacji sportowych i ich prawa do samoregulacji wynikającej z fundamentalnego prawa każdego człowieka do zrzeszania się. Istotą tego prawa jest wolność każdej organizacji do tworzenia przez nią swojego własnego porządku prawnego. Rozdział ten pełni funkcję wprowadzającą w tematykę badawczą.

Drugi rozdział poświęcony został zagadnieniu kompetencji Unii Europejskiej do działania w sporcie. Przedstawia rozważania dotyczące przekazanych przez państwa członkowskie na rzecz Unii kompetencji, które umożliwiają działania w sferze sportu. Punktem wyjścia tej analizy jest zdefiniowanie pojęcia kompetencji. W rozdziale tym omówione zostały poszczególne rodzaje kompetencji oraz zasady ich wykonywania. W związku z tym, że tematyka kompetencji Unii musi być przedstawiana w ścisłym powiązaniu z problematyką podziału kompetencji pomiędzy UE a państwa członkowskie, zagadnienie to stanowi kolejny punkt rozdziału. Dalsza część rozważań poświęcona jest zagadnieniu zastosowania regulacji dotyczących swobód oraz konkurencji do działalności

sportowej. Kolejno przedstawiony został także wpływ prawa unijnego na sport w związku z polityką zdrowia publicznego i polityką audiowizualną. Rozdział ten w kontekście analizy przedmiotowego problemu badawczego ukazuje przede wszystkim szerokie spektrum możliwości działania UE w sferze sportu, co bez wątplenia związane jest z postępowaniem integracji gospodarczej i procesem instytucjonalizacji i komercjalizacji sportu. Zmiany, które systematycznie zachodzą w sferze europejskiego sportu, uwarunkowane są w głównej mierze koniecznością zestawienia ze sobą porządku prawnego obowiązującego na terenie UE oraz przepisów związkowych, które w wielu swoich aspektach stały i stoją z nimi w sprzeczności.

Trzeci rozdział pracy ma na celu zaprezentowanie ram prawnych unijnego zakazu dyskryminacji w zestawieniu ze sferą sportu. Problem ten wymaga przedstawienia w pierwszej kolejności ogólnej zasady zakazu dyskryminacji, a następnie wskazania więzi ze sferą sportu, do którego przypisane jest pojęcie specyfiki. W rozdziale tym analizie poddano kwestię dotyczącą ograniczeń mogących mieć wpływ na korzystanie ze swobód rynku wewnętrznego. Przedstawione zostało również zagadnienie dotyczące problematyki uzasadnienia funkcjonowania przepisów, które bezpośrednio bądź też pośrednio dyskryminują określone podmioty.

W ostatnim, czwartym rozdziale, który zatytułowany jest „Specyfika sportu a zakaz dyskryminacji w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i dokumentach Unii Europejskiej”, omówione zostały regulacje wybranych sportowych związków krajowych i międzynarodowych w poszczególnych dyscyplinach sportowych w kontekście specyfiki sportu. Pojęcie specyfiki sportu budzi wiele wątpliwości natury prawnej i z tego powodu zagadnienie to stanowi główny przedmiot rozważań tego rozdziału. Specyfika sportu wpływa bowiem na relacje pomiędzy prawem unijnym a prawem związkowym i stanowi o *status quo* sportu w UE. Wątek ten prezentuje ewolucję specyfiki sportu. Zagadnienie to zostało przedstawione na tle zasady swobodnego przepływu osób oraz usług, a także w kontekście prawa konkurencji jako sfery, która determinuje kwestie sportu w ramach UE. Problematyka rozdziału nie ogranicza się jedynie do samego przytoczenia odpowiednich reguł związkowych. Omówione zostały one w kontekście przepisów unijnych, z podziałem na zasady podlegające prawu UE i zasady nieobjęte zakresem regulacji prawa unijnego. Szczególna uwaga poświęcona została kwestii dyskryminacji ze względu na narodowość. Trzeba bowiem pa-

miętać, iż każdemu obywatelowi UE przysługuje prawo do swobodnego przemieszczania się i przebywania na terytorium państw członkowskich, z zastrzeżeniem ograniczeń ustanowionych w traktatach oraz w ramach środków przyjętych w celu ich wykonywania.

Publikację wieńczy Zakończenie, w którym autorka podsumowuje rozważania prowadzone w toku całej pracy.

Przedstawiony powyżej schemat pracy uwarunkowany jest specyfiką sportu i jego złożonym charakterem tak prawnym, jak i społecznym. Każdy z rozdziałów tworzy odrębną całość, która jednocześnie stanowi istotny człon argumentacji służącej prezentacji problemu badawczego stanowiącego przedmiot niniejszej pracy.

Biorąc pod uwagę rozwój prawa Unii Europejskiej, w którym przyznano miejsce sportowi, przedstawiona problematyka zasługuje na wnikliwe opracowanie, które pozwoli zbudować konkluzję o roli, znaczeniu i utrwaleniu pozycji sportu w prawie Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii dyskryminacji.

Niniejsza publikacja jest zmodyfikowaną wersją rozprawy doktorskiej obronionej z wyróżnieniem dnia 4 czerwca 2012 r. na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. W tym miejscu pragnę złożyć serdeczne podziękowania wszystkim, bez których praca ta nigdy by nie powstała. Szczególne wyrazy wdzięczności należą się promotorowi rozprawy – dr hab. prof. nadzw. UWr Dagmarze Kornobis-Romanowskiej, która okazała mi wielką życzliwość, cierpliwość oraz merytoryczne wsparcie. Miałam ogromne szczęście, że mogłam realizować moje przedsięwzięcie pod okiem tak wspaniałego specjalisty i człowieka. Podziękowania należą się także recenzentom pracy, dr. hab. prof. nadzw. UWr Mariuszowi Jabłońskiemu oraz dr. hab. Robertowi Grzeszczakowi za cenne uwagi, które pomogły mi przygotować tę pracę.

Rozdział I

Sport i uczestnicy działalności sportowej – zakres uregulowań i charakter prawny

1. Wprowadzenie

Podjmując jakiegokolwiek rozważania prawne związane ze sportem, należy mieć świadomość jego specyfiki i złożonego charakteru. We współczesnym świecie sport stanowi szeroko dyskutowane zjawisko, co wiąże się niewątpliwie z jego globalizacją, profesjonalizacją oraz szczególnymi cechami. Obejmuje on ogromny obszar życia społecznego, stanowiąc jednocześnie niezwykle skomplikowaną strukturę. Od momentu wskrzeszenia w 1896 r. przez barona Pierre'a de Coubertina Igrzysk Olimpijskich, rywalizacja sportowa, jak i sam sport przeszły długą drogę i obecnie jawią się jako zjawisko złożone i wielowymiarowe, które pociąga za sobą liczne problemy natury prawnej. Historycznie sport traktowany był jako ruch społeczny i stanowił pole, na którym zawodnicy mogli zademonstrować swoją tężyznę fizyczną oraz umiejętności. Dziś jest to nie tylko okazja do manifestacji, to także wciąż bardzo szybko rozwijający się sektor gospodarki światowej. Działalność sportowa stanowi bowiem ok 4% handlu międzynarodowego¹, co sytuuje ją wysoko w hierarchii dziedzin wpływających na sytuację gospodarczą w poszczególnych krajach w Europie i na świecie. W doktrynie sport określa się nawet jako **walutę o istotnym międzynarodowym znacze-**

¹ L. Halgreen, *European Sports Law A comparative Analysis of the European and American Models of Sport*, Forlaget Thomson 2004, s. 22. Według badań prowadzonych podczas prezydencji austriackiej w 2006 r. sport wytworzył 3,7% PKB Unii i jednocześnie zapewnił miejsca pracy dla 15 mln osób.

niu², podkreślając tym wagę tego zjawiska w obrocie gospodarczym. Od początku XX w. sport tworzy jeden z istotniejszych elementów funkcjonowania społeczeństwa. Jest największym ruchem społecznym na świecie i odgrywa kluczową rolę w zakresie integracji, edukacji i zdrowia. Propaguje on aktywny udział obywateli w życiu społecznym. Stał się obowiązkowym składnikiem edukacji, ważną częścią rekreacji i, co zostało podkreślone w Białej Księdze na temat sportu, wpływa także na realizację strategicznych celów Unii Europejskiej, takich jak solidarność i dobrobyt³. Sport ponadto można wykorzystać w celu rozwiązania problemów dyskryminacji i nierówności zarówno w jego własnej sferze, jak i całym społeczeństwie, a także by krzewić wartości społeczne, takie jak współpraca, tolerancja i solidarność⁴. Aktualnie, co trzeci obywatel Unii Europejskiej uprawia sport, bądź to na poziomie wyczynowym bądź też czysto rekreacyjnie⁵. W UE zarejestrowanych jest przeszło 800 000 klubów sportowych zrzeszających ponad 70 milionów członków⁶. W samej tylko europejskiej strukturze piłki nożnej aktywnych jest 350 000 sędziów⁷. Sport to także menadżerowie i trenerzy. Działalność sportowa niesie ze sobą olbrzymi potencjał ekonomiczny i społeczny. Stanowi ona źródło emocji dla obserwatorów sportowej rywalizacji, ale także i źródło dochodów dla jego organizatorów, uczestników oraz podmiotów z nimi współpracujących. Doniosła rola sportu sprawia, że znalazł się on w orbicie bezpośredniego zainteresowania władz państwowych i instytucji międzynarodowych, a także stał się sferą reglamentowaną w określonym zakresie przez ustawodawcę.

² Zob. m.in: S.J. Jackson, D.L. Andrews, *Sport, culture and advertising: Identities, commodities and the politics of representation*, Routledge 2005, *passim*; A. Clarke, J. Clarke, „*Highlights and action replays*” ideology, *sport and the media* (w:) J. Hargreaves (red.), *Sport, culture and ideology*, Routledge 1982, s. 62–87.

³ Biała Księga na temat sportu, KOM(2007) 391 wersja ostateczna, 11 lipca 2007 r., s. 2.

⁴ Projekt opinii Komitetu Regionów z dnia 15 grudnia 2007 r. *Równe szanse a sport*, Dz. Urz. UE C 305/11.

⁵ *Unia Europejska dla Aktywnych – sport w UE*, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Departament Analiz Ekonomicznych i Społecznych, s. 1.

⁶ R. Blanpain, *The Future of Sports in Europe, Specificity of Sport: A legal Perspective* (w:) R. Blanpain (red.), M. Colucci, F. Hendrickx, *The Future of Sports Law in the European Union: beyond the EU Reform Treaty and the White Paper*, Kluwer Law International 2008, s. 1.

⁷ J.L. Arnaut, *Independent European Sport Review 2006*, dostępny na stronie: <http://supporters-direct.coop/downloads/pdfs/EU/European%20Sports%20Review.pdf>, s. 17.

Ze względu na powszechność tego terminu w dzisiejszych czasach, niezwykle istotnym jest określenie jego definicji. Sprecyzowanie zakresu pojęciowego terminu sportu ma ważne znaczenie przede wszystkim ze względu na specyficzne korzyści, które wiążą się z działalnością sportową, oraz jego szczególnym charakterem, co może m.in. wpływać na wyłączenia w zakresie stosowania ogólnych reguł prawnych.

Mając na uwadze powyższe, a także to, że pojęcie sportu jest jednym z najmniej sprecyzowanych pojęć w obrocie prawnosportowym, rozważania zawarte w tym rozdziale koncentrują się na jego zdefiniowaniu i umiejscowieniu go w unijnych realiach prawnych. Z formalnoprawnego punktu widzenia ma to zasadnicze znaczenie dla zrozumienia zainteresowania Unii tą sferą aktywności człowieka. Niezbędne zatem wydaje się wyznaczenie linii pomiędzy tym co możemy nazwać sportem, a tym czego ze sportem nie należy identyfikować. W tym celu konieczne staje się określenie wielowymiarowego charakteru sportu. Omawiając ten aspekt, nacisk zostanie położony zwłaszcza na korelację pomiędzy sportem amatorskim a profesjonalnym. Istotne jest także zwrócenie uwagi na strukturę sportu. Wątek ten dotyczy niezależności organizacji i ich prawa do samoregulacji na podstawie struktur stowarzyszeniowych. Ważne jest jednak zwrócenie uwagi na to, że organizacje sportowe, jako organizacje prawa prywatnego, powinny działać w zgodzie z krajowymi i europejskimi przepisami prawa oraz w oparciu o demokratyczne i przejrzyste metody działania. Na tym polu tworzą się konflikty i pojawia się pytanie o możliwość ingerencji tak organów krajowych, jak i europejskich. Kolejny problem prawny, który zamyka analizę tego rozdziału, obejmuje zagadnienie pozycji prawnej najbardziej transparentnych uczestników ruchu sportowego – sportowców, agentów sportowych, trenerów, instruktorów i sędziów.

2. Pojęcie sportu

Sport jest pojęciem wieloznacznym i w literaturze tak prawniczej, jak i sportowej spotkać można wiele jego definicji. Ta mnogość definicji i niejednorodny charakter sportu ma swoje podłoże historyczne i sięga czasów antycznych⁸. Choć jesteśmy w stanie w sposób obrazowy

⁸ Np. w XV wieku w Anglii termin „sport” obejmował ćwiczenia wykonywane w czasie wolnym przez przedstawicieli warstwy feudalnej. Natomiast spędzanie czasu

Renata Kopczyk – doktor nauk prawnych; aplikant adwokacki w Okręgowej Radzie Adwokackiej we Wrocławiu; członek komisji prawnej Zarządu Głównego Akademickiego Związku Sportowego oraz ekspert krajowy w programie badawczym Instytutu Assera „Badanie dotyczące praw organizatorów sportowych w UE”; w pracy naukowej i dydaktycznej zajmuje się problematyką funkcjonowania sportu w prawie międzynarodowym i europejskim; autorka kilkunastu publikacji poświęconych prawu sportowemu w Unii Europejskiej.

■ Praca dotyczy istotnych – a w niewielkim dotąd zakresie zbadanych – zagadnień prawa Unii Europejskiej, związanych z zakazem dyskryminacji w sporcie. Opisywane kwestie stanowią element ogólnoeuropejskiej debaty na temat kształtu relacji pomiędzy sportem a prawem europejskim. Jest to obszar, na którym ścierają się różnorodne koncepcje dotyczące wpływu prawa unijnego na sferę sportu. Zgodnie z ogólnymi celami UE uprawianie sportu zwykle podlega prawodawstwu unijnemu w zakresie, w jakim stanowi działalność gospodarczą. Jednocześnie jednak najnowsze orzecznictwo TSUE wskazuje na inne – szersze niż ekonomiczne – znaczenie aktywności w sferze sportu, takie jak funkcja społeczna, edukacyjna i integrująca. Umiejscawia to sport na szczególnej pozycji w prawie UE – jako narzędzie walki z różnymi przejawami dyskryminacji. Tak postawiony problem prawny analizowany jest z uwzględnieniem podziału kompetencji między Unię Europejską a jej państwa członkowskie, jak również przez pryzmat niezależności organizacji sportowych i ich prawa do samoregulacji.

■ W związku z aktualnością tematyki opracowania oraz rosnącym znaczeniem sportu w sferze tak społecznej, jak gospodarczej, publikacja ta z pewnością spotka się z szerokim zainteresowaniem ze strony nie tylko teoretyków prawa, studentów i doktorantów, ale także przedstawicieli praktyki, m.in. menadżerów sportowych.

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-4159-2

9 788326 444159 2

Cena 99 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01

zamowienia.książki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl